

האדם בזירה

תיאודור רוזוולט

הנשיא ה-26 של ארצות הברית, תיאודור ("טדי") רוזוולט (1858–1919), היה לכל הדעות אחד המנהיגים הבולטים והציוריים שקמו לאומה זו. הוא החל את הקריירה הציבורית שלו בפוליטיקה המקומית של ניו יורק, ועד מהרה דרך כוכבו בזירה הארצית. ב-1898, בעת שכיחן כסגן שר הימייה, פרצה מלחמה בין ארצות הברית לספרד סביב השליטה במושבותיה לשעבר של המעצמה האירופית באיים הקריביים ובאוקיאנוס השקט. רוזוולט התגייס לצבא בדרגת קולונל, גייס יחידת מתנדבים והוביל אותה בהסתערות על גבעת סן-חואן בקובה – מעשה גבורה שזיכה אותו במדליית הכבוד ב-2001, שנים רבות לאחר מותו. עם תום המלחמה נבחר למשרת מושל מדינת ניו יורק, וב-1901 כבר הפך לסגן הנשיא. חצי שנה לאחר מכן, בעקבות ההתנקשות בחייו של ויליאם מקינלי, היה לנשיא הצעיר ביותר בתולדות ההיסטוריה האמריקנית. תקופת נשיאותו (1901–1909; ב-1904 נבחר לכהונה שנייה) הייתה פעלתנית במיוחד: רוזוולט חיזק את הצי, יזם את חידוש כריית תעלת פנמה, הוציא אל הפועל שורה של צעדים תחיקתיים להגבלת מונופולים מסחריים ונרתם לשימור הסביבה. למרות תמיכתו הנלהבת במדיניות חוץ נצית, זכה ב-1906 בפרס נובל לשלום עבור התפקיד שמילא בהבאתה של מלחמת רוסיה-יפן לסיימה. לאחר תום כהונתו יצא רוזוולט למסע ציד מתוקשר באפריקה. בבחירות 1912 השתתף רוזוולט, רפובליקני לשעבר, כמועמד מטעם המפלגה הפרוגרסיבית, אך נחל תבוסה; באותה שנה שרד גם ניסיון התנקשות בחייו. מאחר שתקותיו הפוליטיות נכזבו התמסר שוב ליצר ההרפתקנות, ויצא למסע ארוך בג'ונגלים של ברזיל. עם פרוץ מלחמת העולם הראשונה ניהל רוזוולט מסע ציבורי נמרץ למען הצטרפותה של ארצות הברית למערכה, תוך שהוא תוקף בחריפות את החלטתו של וילסון לשמור – לפחות בתחילה – על נייטרליות. רק בריאותו הרופפת מנעה ממנו להתמודד שוב בבחירות לנשיאות אחרי המלחמה, וב-6 בינואר 1919 מת בשנתו מהתקף לב. על מעמדו הנשיא של רוזוולט בהיסטוריה של ארצו אפשר ללמוד מן העובדה שתויו פניו נחצבו באנדרטה עצומת הממדים בהר ראשמור, לצד דיוקנותיהם של ג'ורג' וושינגטון, תומס ג'פרסון ואברהם לינקולן.

הטקסט המופיע להלן בתרגום לעברית הוא הנאום המפורסם שנשא תיאודור רוזוולט בסדרון בפרזיז ב־23 באפריל 1910. הנאום מסכם את השקפותיו של רוזוולט לגבי התכונות הנדרשות מן האזרח בחברה הדמוקרטית המודרנית, ונחשב, ולא בכדי, לקלאסיקה בתחום המחשבה הפוליטית הרפובליקנית. הוא משקף את אישיותו המרשימה והתקיפה של הנשיא האמריקני, ועוד יותר מכך את האידיאלים ששיוו לו שיעור קומה מוסרי מעורר הערצה בעיני רבים.

מחשבות לא רגילות ומלאות השראה עולות בדעתו של בן העולם החדש בבואו לדבר בפני קהל כה נכבד במוסד הלימודים העתיק הזה. לנגד עיניו חולפות דמויותיהם של מלכים גדולים ושל אצילים לוחמים, חכמי משפט ואישי דת דגולים; מבעד לצללי המאות שחלפו הוא רואה המוני אנשים המספרים על העוצמה, על החכמה ועל ההדר של ימים עברו; והוא רואה גם ציבור עצום של תלמידים ענווים, שהלמידה הייתה עבורם בבחינת אמנספיציה – מוצא יחיד כמעט מן השעבוד האפל של ימי הביניים.

הסורבון הייתה האוניברסיטה הידועה ביותר באירופה של ימי הביניים, בתקופה שבה איש לא חלם עדיין על עולם חדש המחכה לגילוי. היא נודעה בתרומתה העצומה לידע האנושי כבר לפני מאות שנים, בעת שבה אבות־אבותיי, חבורות של סוחרים, איכרים, דייגים וחוטבי עצים שהיגרו אל היבשת החדשה, ניהלו מאבק קשה מול האינדיאנים והניחו את היסודות למה שהפכה מאז לרפובליקת הענק של המערב. כדי לכבוש יבשת ולאסף את הטבע הפראי הגודש אותה נחוצה לחימה מרה, ואין לצפות מבני הדורות העוסקים בכך שיוכלו לשמר, לא כל שכן להרחיב, את מצבורי החכמה האצורה שהביאו עמם – מצבורים המצויים עדיין בידי אחיהם בני הארץ הישנה. כיבוש הישימון פירושו ניצחון תקיף על הכוחות העוינים שבהם נאבק המין האנושי משחר נעוריו. ההתמודדות עם תנאים קמאיים דורשת תכונות קמאיות, שאינן מתיישבות עם שימור המאגרים הרוחניים והאינטלקטואליים שרכשה האנושות בייסורים בחתירתה מעלה, אל הציוויליזציה. בנסיבות פרימיטיביות כל כך לא תיתכן אלא תרבות פרימיטיבית. על כן, בדורות הראשונים, אפשר היה לקיים בארץ החדשה רק בתי ספר פשוטים ביותר, שהרי כל סוג אחר של חינוך לא היה עונה על צורכיהם של האנשים החסונים, העשויים ללא חת, שפרצו דרך אל הסֶפֶר הפראי. זמן רב חלף בטרם יכלו בתי ספר אלה להתפתח למוסדות המקנים השכלה גבוהה ותרבות רחבת אופקים.

ימי החלוצים חלפו־עברו. את הקרקעות המבוראות, הזרועות גדמי עצים, החליפו מרחבים עצומים של אדמה חקלאית פורייה. הריכוזים הקטנים של

צריפי העץ מוקפי הגדרות הפכו לעיירות. ציידים, חוטבי עצים, סוחרים סְפָר מחוספסים ועובדי אדמה – אנשים שנדדו כל חייהם במרחבים הפרועים כמבשריה של הציוויליזציה הקרבה – הלכו ונעלמו הם עצמם מן העולם שאת דרכו סללו. בניהם ובני בניהם, מחליפיהם וצאצאיהם אחריהם, השתנו והתרבו במהירות בלתי רגילה. התנאים החדשים מחייבים ומייצרים טיפוס אנושי עצמאי, אינדיבידואלי למהדרין, מרוכז בעצמו, עיוור למגרעותיו וער לזכויותיו הרבה יותר מאשר לחובותיו. אם ימי הספר יצרו חומרנות קשת עורף, הרי עידן התיעוש הביא עמו חומרנות עמוקה לא פחות, שעוצמתה ניכרת באמריקה יותר מאשר בקרב האומות הישנות, אף שגם הן כבר חיות בעידן של ציוויליזציה מורכבת ותעשייתית בעיקרה.

דור האבות, שנדרש ללחום בקרבות הקשים על היבשת, נאלץ להשליך הצדה את משאבי הנפש; צאצאיו, שירשו את הארץ שעליה נאבק, נחלו הצלחה בתחומים רבים והתפנו לשיקום אותם אוצרות דעת. מובילי המחשבה והפעולה גיששו את דרכם קדימה, ואט אט החלו להבין שחיי רווחה חומרית – בין של אומה ובין של יחידים – הם בעלי ערך רק כמסד, רק כאשר נוספת להם התפתחות רוחנית שמקורה בהתמסרות לרעיונות נעלים יותר. אמנם, את החיים החדשים אפשר לבנות מתוך הקיים בעולם החדש; אבל כדי לפתחם במלואם יש לשוב ולדלות ממטמוני העולם הישן, מן האוצרות השמורים במשכני החכמה והלימוד העתיקים – כמו המשכן הזה שבו אני מדבר היום.

אומה המנסה לחקות אומות אחרות עושה טעות; אבל גדולה עוד יותר היא טעותה של אומה שאינה שואפת ללמוד דבר מזולתה, שאינה רוצה ואינה מסוגלת לסגל לעצמה את מה שלמדה וליישמו במסגרת הלאומית החדשה שלה באופן פורה ויצרני. הימנעות שכזו היא אות וסימן לחולשתה של אומה. עלינו, בני העולם החדש, לשבת – כמו פאולוס – לרגלי רבן גמליאל הזקן; ואז, אם יתברר כי קורצנו מן החומר המתאים, יהא בידינו להראות שגם פאולוס, בתורו, עשוי להיות מורה ולא רק תלמיד.*

* פאולוס סיפר כי היה תלמידו של רבן גמליאל הזקן. ראה הברית החדשה, מעשי השליחים 3:22.

הנושא שאעסוק בו היום הוא האזרחות הפרטית – עניין שאי־אפשר להפריז בחשיבותו עבורכם, שומעיי, וגם עבורי ועבור בני ארצי, כיוון שאתם ואנחנו אזרחי רפובליקות דמוקרטיות גדולות. רפובליקות מן הסוג הזה – המנסות להגשים באמת ובתמים את הרעיון של שלטון העם, בידי העם ולמען העם – עורכות בשטחן את הניסוי החברתי האמיץ ביותר שאפשר להעלות על הדעת, ולכן מוטלת עליהן אחריות עצומה, לטוב ולרע. אם תצלחנה בדרך תנחלנה תהילה לאנושות כולה, ואם חלילה תיכשלנה – ישתלט הייאוש על הכל. עבורכם, כמו עבורנו, יש חשיבות מכרעת גם לשאלת איכותו של האזרח היחיד. בצורות ממשל אחרות, שבהן השלטון נתון בידי אדם אחד או בידי אנשים ספורים, איכות המנהיגים היא החשובה מכל; אם היא גבוהה דייה, עשויות האומות להתקדם ולשגשג ואף לתרום תרומה נכבדת להישגי העולם כולו – גם אם איכותו של האזרח הרגיל נמוכה, שהרי חלקו בגדולה הלאומית זניח. אבל ברפובליקות שלנו, המצב שונה מן היסוד. הצלחתן או כישלונן של מדינות כמו צרפת וארצות־הברית מותנים באזרחים, באופן שבו מבצעים האיש והאישה הממוצעים את חובותיהם, תחילה בענייני היומיום הפרטיים ואחר כך במשברים גדולים התובעים מהם לגלות מידות נעלות. כדי שהרפובליקות שלנו תוכלנה להצליח, מוכרח האדם מן השורה להיות אזרח טוב. המקור העיקרי לחוסן הלאומי ולגדולה האנושית טמון באזרחי האומה. על כן חובה עלינו לעשות כל שביכולתנו להבטיח שרמתו של האזרח הממוצע תישמר גבוהה; והממוצע אינו יכול להישמר גבוה אלא אם רמת המנהיגים גבוהה עוד הרבה יותר.

טוב הדבר ששיעור ניכר ממנהיגיה של כל רפובליקה, של כל דמוקרטיה, יצמח מקרב המעמדות המיוצגים כאן היום בקהל; אך זאת בתנאי שבני המעמדות האלה יוסיפו להזדהות עם האדם הפשוט ויקפידו על מסירותם לאידיאלים נשגבים. אתם ושכמותכם התברכתם ביתרונות ייחודיים. התאפשר לכם לרכוש הכשרה רוחנית; רבים מכם זוכים לפנאי; ואתם יכולים ליהנות מן החיים הרבה יותר ממרבית האנשים. קיבלתם הרבה, ויש לצפות מכם להרבה בחזרה. אבל דווקא אנשים שהתברכו בהשכלה רחבה, כמו גם אנשים שנחלו הון ומעמד, מועדים לחולשות מסוימות, שכניעה להן עלולה לסתום את הגולל על סיכוייהם – על סיכוייכם – לשרת באופן מועיל את האומה ואת האנושות כולה.

על כן, המלומד ואיש התרבות חייב להישמר מפני הפיתוי המפוקפק והזול להציג עצמו כציניקן, כאדם שנגמל מרגשות ומאמונות, כאדם שעבורו טוב ורע חד הם. הדרך העלובה ביותר להתמודד עם החיים היא לעטות מסכה של לעג וגיחוך. רבים מוצאים מעין גאווה מעוותת בציניות; רבים מסתפקים במתיחת ביקורת על הדרך שבה אחרים עושים את מה שהם עצמם אינם מעזים אפילו לנסות. אין ברייה חולנית יותר, אין אדם הראוי פחות לכבוד, מזה שמחזיק בגישה חשדנית ולגלגנית כלפי כל דבר גדול ונעלה, בין שמדובר בהישגים של ממש ובין שמדובר במאמץ נאצל, אשר גם בכישלונו שני הוא רק להצלחה. אנשים בעלי הרגלי חשיבה והתבטאות ציניים, הנוהגים למתוח ביקורת נוקבת על עבודה שהם עצמם לעולם אינם מנסים לבצע, אנשים שאדישותם האינטלקטואלית מונעת מהם להתחבר למציאות החיים – אין הם מעידים אלא על חולשתם. אלה הם אנשים שאינם מסוגלים לסבול את ההיבטים הכואבים של מאבק החיים הקשוח, וכדי להסתיר מאחרים ומעצמם את חסרונותיהם הם לובשים ארשת של בוז להישגי הזולת. קל לגלם את התפקיד הזה; קל ממנו רק תפקידו של האיש המלעיג על המבקר ועל איש המעשה גם יחד.

לא המבקר הוא שחשוב, לא האיש המצביע על כישלונו של החזק או המעיר כיצד אפשר היה לעשות את הדברים טוב יותר. האשראי שמור לאיש הנמצא בזירה, האיש שפניו מוכתמים באבק, בזיעה ובדם; זה שנאבק בגבורה, שטועה, שמועד ומחטיא פעם ועוד פעם – כי אין מאמץ בלא שגגה וכישלון; זה החותר לעשייה של ממש, המכיר את הלהט הגדול, את המסירות העצומה, המכלה את כוחותיו למען מטרה ראויה; זה שטועם, במקרה הטוב, את פרי ההצלחה, ובמקרה הרע, אם העלה חרס בידו, לפחות נכשל לאחר שהעז, כך שלעולם לא יימנה עם אותן נפשות קרות והססניות, שאינן יודעות לא ניצחון ולא תבוסה. הבוז לאיש בעל הטעם הטוב המניח לעידונו להתפתח לאיננות המונעת ממנו לשלוח ידו בעבודה הגסה של עולם השגרה. בקרב העמים החופשיים, השולטים בעצמם ובגורלם, אין תועלת רבה באנשים החיים חיי פרישות ונמנעים מכל מגע אמיתי עם סביבתם. זניח ממנו מקומם של אלה הבזים או לועגים למעשיהם של מי שנושאים בפועל בנטל היוםיום, או של אחרים המכריזים תמיד כי היו עושים מעשה אילו רק היו הנסיבות שונות. אדם שאינו עושה דבר – בין שהוא ציניקן, גנדרן או נהנתן – מותיר אותן חותם על דפי ההיסטוריה. אין תועלת רבה בברייה שנשמתה הפושרת אינה חווה מאומה מן הרגש הנעלה והנדיב, מן הגאווה הגדולה, מן האמונה הנחושה, מן ההתלהבות הנשגבת של אותם האנשים המשככים את הסער ורוכבים על הרעם. השבח

לאלה אם יצליחו והשבח להם גם אם ייכשלו – ובתנאי שבחרו במטרה נשגבה והשקיעו בה את כל לבם ומאודם. אנו אוהבים להעלות דווקא את זכרו של הוטספּר, שועל הקרבות – שפילה את כוחותיו בלחימה מרה, ששגה הרבה ומת בגבורה – ולא את זה של הלורד הצעיר, אשר "לולא כלי התותח הארורים... היה הוא איש צבא".*

צרפת לימדה אומות אחרות שיעורים רבים, ואחד החשובים שבהם הוא שהתפתחות אמנותית וספרותית מתיישבת עם הצלחה מרשימה בתחומי הצבא והמדינאות. גבורתו הנהדרת של החייל הצרפתי הייתה מן המפורסמות במשך מאות שנים; ובאותן מאות עצמן, "הבונים החופשיים של האפנה" ** מכל חצרות אירופה דיברו צרפתית כאילו הייתה זו לשונם שלהם. כל אמן ואיש ספר, כל מדען שהיה מסוגל להעריך את הפרוזה הצרפתית, נשא עיניו לארץ זו כדי לשאוב ממנה השראה. לא בכדי יצירת המופת המוקדמת ביותר בלשון מודרנית כלשהי היא שירח רולאן – האפוס הצרפתי הנפלא, המספר על גורלו המר של רולאן ועל נקמתו של קרל הגדול לאחר שמצביאי צבאות הפרנקים הוכו בקרב רונסבו.***

אלה המחזיקים בסטנדרטים גבוהים של עידון ולמדנות – טוב יעשו אם ישמרו עליהם; ואלה שאינם מחזיקים בהם – ישאפו נא להשיגם. אבל ראוי לזכור שישנם עניינים חשובים יותר. נחוץ גוף בריא, ועוד יותר מכך נפש בריאה; אך מעל הנפש והגוף עומד האופי – סכום התכונות שאליהן אנו מכוונים בדברנו על כוחו ועל תעוזתו של אדם, על הגינותו ועל תחושת הכבוד שלו. אני מאמין בתרגול הגוף, ובלבד שנזכור כי אין הוא מטרה אלא אמצעי בלבד. אני מאמין, כמובן, בהענקת חינוך טוב לכל. אבל כדי שיהיה טוב באמת, חייב החינוך לכלול הרבה יותר מלימוד מתוך ספרים. עלינו לזכור ששום חריפות ועדינות של

* הוטספר – "מהיר החמה" – כינויו של סר הנרי פּרסי (1364–1403), שהיה מן האישים הבולטים בחצרו של המלך הנרי הרביעי, עד שמרד בו ונהרג בקרב נגדו. דמותו הונצחה במחזהו של ויליאם שייקספיר, הנרי הרביעי, חלק א, תרגם רפאל אליעז (תל אביב: הקיבוץ המאוחד, 1971), עמ' 201.

** רוזולט שואל את הביטוי הזה מן ההיסטוריון הבריטי תומס מקולי (1800–1859), שהשתמש בו לתיאור אהבת הצרפתית של ההיסטוריון והסופר הבריטי הוראס וולפול (1717–1797).

*** שירח רולאן היא יצירה קדומה ופופולארית מן המאה השתיים-עשרה, המספרת על האביר הפרנקי רולאן היוצא בשירותו של קרל הגדול לקרב נגד הצבא המוסלמי בספרד.

האינטלקט, שום ליטוש ותחכום, לא יפצו על העדרן של התכונות המאפיינות עם ריבוני – ריסון עצמי, שכל ישר, הנכונות לקבל אחריות אישית אך בה בעת לפעול בשיתוף פעולה עם אחרים, אומץ לב ונחישות. בלי תכונות אלה, שום עם לא יוכל לשלוט בעצמו או להיחלץ משליטתם של אחרים.

אני נואם כאן בפני אסיפה מלאת הוד; אני נושא דבריי באוניברסיטה דגולה המייצגת את גולת הכותרת של ההתפתחות האינטלקטואלית; ואף על פי שאני רוחש כבוד גדול ביותר לכל אלה, אני יודע שכל הנוכחים יסכימו עמי שחשובות עוד יותר הן הסגולות הרגילות, היומיומיות. עם הסגולות האלה נמנים הרצון והכוח לעבוד, להילחם כאשר הדבר נדרש ולהוליד הרבה ילדים בריאים. הצורך שהאדם הממוצע יעבוד ברור כל כך עד שכמעט איננו נדרשים להסבירו. מעטים בלבד נולדים לחיי פנאי, ואלה עשויים למלא תפקיד מועיל אם רק יראו לכל כי פנאי אין פירושו בטלה. חלק מן העבודה המועילה ביותר לציוויליזציה נעשית ללא תגמול, ועל כן דרושים לנו גם אנשים שהשכר אינו נחוץ להם. אבל האדם הממוצע חייב להשתכר למחייתו. יש לחנכו כך שיאמין כי שפל הוא מי שאינו עושה כן; עליו לדעת כי אין לקנא באדם בטל ממעש אלא לבזו לו – ואחת היא באיזה קצה של הסולם החברתי הוא עומד.

באשר לצורך להילחם, על האדם הטוב להיות חזק ואמיץ כאחד; עליו להיות מסוגל לשרת את ארצו בשדה המערכה אם תזדקק לו. ישנם פילוסופים בעלי כוונות טובות המטיפים נגד אי־הצדק שבמלחמה. הם צודקים רק אם הם מכוונים את מחאתם נגד אי־הצדק. מלחמה היא דבר איום, ומלחמה בלתי צודקת היא פשע נגד האנושות. אבל היא נפשעת כיוון שאינה צודקת, לא משום שהיא מלחמה. יש לבחור תמיד בצדק – בין שהחלופה היא שלום ובין שהיא מלחמה. אסור לנו לשאול רק: "האם יהא שלום או שמא תהא מלחמה?". יש לשאול: "האם הצדק יגבר? האם ינצחו שוב היושר וההגינות?". ועם חזק וגברי חייב להשיב בחיוב, בכל מחיר. כמובן, בדיוק כשם שבחיי הפרטיים נדרש האדם לעשות כל מאמץ סביר כדי להישמר מקטטות ומצרות, כך מחויבת תמיד גם כל אומה לנקוט כל מאמץ הגון כדי להימנע ממלחמה; אבל שום אדם או אומה המכבדים את עצמם אינם יכולים ואינם צריכים להשלים עם עוול.

ולבסוף, חשוב מכל, יש לזכור כי אין ברכה גדולה לאומה מלהפיץ את זרעה כדי לרשת את הארץ. לא הייתה ברכה גדולה ממנה בימי המקרא, וכך גם היום. העקרונות היא הקללה הגדולה מכולן, והגינני החמור ביותר שמור לעקרונות מרצון. תנאי הכרחי לכל ציוויליזציה הוא שאיש ואישה יעמידו צאצאים כדי שהגזע ירבה ולא יפחת. אם לא קורה כך, אם הריבוי אינו מסתייע – שלא באשמת

החברה – הרי זו פורענות גדולה. אך אם הכישלון הוא מכוון ורצוני, כי אז אין זו פורענות סתם, אלא אחד מאותם פשעי נוחות ופינוק, הנובעים מן הרצון להימנע מכאב, ממאמץ ומסיכון. בטווח הארוך, הטבע מעניש את החברות החוטאות בפשע הזה בחומרה הרבה ביותר. אם נביא על עצמנו את הקללה הנגזרת על העקרים מרצון, כי אז לשווא נפטפט על הישגינו ונתרברב במעשינו. שום עידון רוחני, שום אנינות טעם, שום קדמה חומרית וצבירה עלובה של הון או פיתוח של האמנות והספרות לא יפצו לעולם על אבדן המידות הטובות, היסודיות והנעלות; ומבין אותן מידות טובות, הגדולה מכולן היא כוחו של הגזע האנושי להנציח את עצמו.

אופיו של האדם וחוסנו נמדדים הן במימוש חובותיו לעצמו והן במימוש חובותיו למדינה. חובתו המרכזית של האדם שמורה לעצמו ולמשפחתו, וכדי למלא אותה תחילה עליו להשתכר למחייתו, ברמה החיונית לקיום החומרי. רק אחרי שיבנה בסיס כלכלי איתן ויהיה מסוגל לספק את צרכיו, יוכל לגייס את יתרת כוחו לטובת הציבור כולו. אנו בזים – ובצדק – לאנשים הלוחמים בלהט למען האנושות המופשטת, אך הם עצמם הופכים לנטל על קרוביהם; לאלה המדברים גבוהה־גבוהה ומבקשים לעשות דברים כבירים למען החברה בכללה, אך אינם מסוגלים לדאוג לרווחת משפחתם או לחינוך ילדיהם.

אולם הרווחה החומרית, החיונית הן ליחיד והן לאומה, אינה אלא מסד; והמסד, אף שאי־אפשר בלעדיו, הוא חסר כל ערך אם לא מקימים עליו מבנה־על של חיים נשגבים יותר. לכן איני מסכים שאדם שכל מעלתו היא היותו איל הון, שכל גדולתו נגזרת מעושרו הרב, הוא נכס יקר למדינה כלשהי; ובפרט אין הוא נכס לארצי שלי. אם עשה את הונו או השתמש בו בדרך המביאה תועלת ממשית – כפי שאמנם קורה לעתים קרובות – כי אז הוא אכן הופך לבעל ערך רב. אבל הדרך שבה נצבר ההון או נוצל, ולא עצם קיומו, היא המזכה אותו בהערכה. בתחום העסקים, כמו בשאר תחומי הפעילות האנושית, דרושים לנו מורי דרך חריפים ובעלי תבונה, וראוי בהחלט שיזכו להכרה מרובה ולתגמול נאה. אולם אל לנו להתפעל מן התגמול, אלא מן המעשה שעבורו ניתן. רק עלובי נפש יתפעלו מאדם שזכה לתגמול בלי שהעניק שירות הולם תמורתו.

לאמיתו של דבר, לאחר שהשיג אדם מידה ממשית כלשהי של הצלחה חומרית, עליו להימנע מלייחס חשיבות רבה יותר להגברת רווחתו מאשר לדברים אחרים שביכולתו לעשות בחייו. אומה צריכה להימנע מלרומם

ולהעריך אמת מידה כוזבת להצלחה, ואין דבר כוזב יותר מן ההאלהה של הרווחה החומרית כשלעצמה. אדם הנושא באחריות לכך שאינו מסוגל, מסיבה כזו או אחרת, לתמוך בעצמו ובתלויים בו, צריך לחוש כי נכשל כישלון צורב במילוי חובתו העיקרית. אבל אדם שהשיג מזמן את כל הדרוש לסיפוק צורכי הגוף והנפש של עצמו ושל התלויים בו, ואז צבר הון עצום שבעבורו לא העניק כל שירות מועיל לאומה, צריך לחוש שלא זו בלבד שאינו אזרח רצוי בקהילה, אלא שאינו אזרח ראוי: אין להעריצו או לקנא בו, וכל הסובבים אותו צריכים להציבו במדרגה נמוכה על סולם האזרחות. או אז כל שייוותו לו הוא להתנחם בהערצתם של אנשים בעלי שאיפות פחותות עוד יותר משלו.

את עמדותי ביחס לאינטרסים של בעלי ההון אפשר לנסח במילים ספורות. בכל חברה מתורבתת יש לשמור בקפידה על זכויות הקניין. ברוב המכריע של המקרים, זכויות האדם וזכויות הקניין הן היינו הך בטווח הארוך. אבל במקרים שבהם מתפתחת בכל זאת התנגשות אמיתית בין שני סוגי הזכויות, יש להעניק קדימות לזכויות האדם, שהרי הקניין שייך לאדם ולא האדם שייך לקניין. אנו, במדינות הדמוקרטיות, נוטים להתפעל מתכונות מסוימות בפני עצמן, אבל מנקודת המבט של האזרחות הטובה יש לשפוט אם התכונות האלה ראויות להתפעלות או אם אינן ראויות לה אך ורק על פי השימוש שנעשה בהן. מבין תכונות אלה אָמנה שני כישרונות שונים מאוד זה מזה – הכישרון להרוויח כסף וכישרון הנאום. על כישרון עשיית הכסף, על מגע הזהב, כבר דיברתי לעיל. זוהי תכונה חיונית, כאשר היא שומרת על חוש המידה. היא עשויה להביא תועלת כאשר מפתחים אותה לדרגה גבוהה מאוד, אבל רק בתנאי שהיא מלווה בתכונות אחרות ונשלטת בידיהן. בלא שליטה כזו, בעליה נוטה להפוך לאחד הטיפוסים הפחות מושכים שייצרה הדמוקרטיה התעשייתית המודרנית. כך גם בנוגע לנואם הגדול. רצוי עד מאוד שמעצבי דעת הקהל בדמוקרטיה יהיו מסוגלים להביע את עמדותיהם בבהירות ובאופן משכנע. אבל כל התועלת שבכוחה של אמנות הנאום להניב לקהילה מסתכמת ביכולתו של אדם להסביר את עצמו; אם היא מאפשרת לנואם לרומם ערכים שקריים, היא רק נותנת בידי כוח להרע. כמה אנשי ציבור מעולים לא ניחנו במתת הזו כלל, ואין להם אלא להסתמך על מעשיהם שידברו בעדם. אם הנאום אינו מביע אמונה כנה, המושתתת על השכל הישר, ואינו סולל את הדרך למעשים מועילים, כי אז ככל שהוא מלוטש יותר כן גדל הנזק לציבור שאותו הוא מוליך שולל. כאשר ציבור האזרחים נוטה להיסחף אחר מלל גרידא ולהעריך מילים בפני עצמן, במנותק מן המעשים שאותם הן אמורות לייצג – הרי זה אות וסימן לחולשתה הפוליטית של

הקהילייה. להטוטני המילים, בעלי הלשון החלקלקה, שדבריהם אינם מייצגים אומץ, צלילות דעת והבנה טובה, הם גורם רעיל בגוף הפוליטי, ואוי לו לציבור הנתון להשפעתם. מי שמתפעל מכישרון הנאום ומתעלם מן האיכות המוסרית מאחורי המתת הזו עושה עוול לרפובליקה.

כל שאמרתי על הנואם חל ביתר שאת גם על אחיו העכשווי ועתיר ההשפעה – הלוא הוא העיתונאי. כוחו של העיתונאי גדול, אבל אין הוא זכאי לכבוד או להתפעלות בזכות כוחו זה אלא אם הוא משתמש בו כראוי. ביכולתו להועיל במידה רבה, ותכופות הוא אכן עושה כך. ביכולתו גם לגרום נזק בל-ישוער, ואף זאת הוא עושה תכופות. עיתונאים וכותבים המכירים באפשרויות הכבירות הגלומות במקצועם צריכים ללמד חובה על מי שמכתימים אותו. עבירות נגד הטעם והמוסר, שהן גרועות דיין אצל האזרח הפרטי, נעשות חמורות לאין שיעור כאשר הן הופכות לכלי לקלוקלה של הקהילה באמצעות עיתון. כזב, דיבה, רדיפת סנסציות, טיפשות, תפלות – כל אלה הם גורמים רבי-עוצמה בהשחתת רוחו ומצפונו של הציבור. אי-אפשר לקבל את התירוץ כי הציבור צמא לכתיבה עיתונאית מרושעת וכי כלי התקשורת רק נענים לדרישתו, כשם שאי-אפשר היה לקבל טענה דומה לו הושמעה מפי ספקי מזון המוכרים מאכל פיגולים.

בקצרה, האזרח הטוב ברפובליקה חייב להבין שעליו להחזיק בשני מערכים של תכונות, ושהאחד לא יועיל בלי האחר. עליו להחזיק בתכונות התורמות ליעילות; ועליו להחזיק גם בתכונות המתעלות את היעילות לטובת הציבור. אין בו כל תועלת אם אינו יעיל, אם כל שאפשר לומר עליו הוא שאינו מזיק. מידה טובה שמקורה במזג נרפָה אינה מרשימה במיוחד. אין מקום בחיים הפעילים לאיש טוב וביישן. אדם שאינו נוהג ברשעות רק עקב חולשתו חסין גם מפני המידות הטובות הנמרצות יותר. האזרח הטוב ברפובליקה חייב, בראש ובראשונה, להיות מסוגל לעמוד איתן. אין הוא אזרח טוב אלא אם ניחן ביכולת לעבוד קשה ובעת הצורך להילחם בעוז. אזרח טוב הוא בהכרח אזרח יעיל. אבל אם יעילותו של אדם אינה מודרכת ומווסתת בידי חוש מוסרי, כי אז ככל שהוא יעיל יותר כן הוא מסוכן יותר לגוף הפוליטי. תכונות כמו תעוזה ובינה רק עושות את האדם למרושע יותר אם הן משמשות לקידום עצמי, בלי כל התחשבות בזכויותיהם של אחרים. אין זה לזכותה של קהילה אם היא סוגדת לתכונות אלה ונוהגת במי שניחן בהן כבגיבור, בין שהן משמשות לטוב ובין שהן משמשות לרע. אין זה משנה כיצד בדיוק באה היעילות המרושעת לידי ביטוי; אין זה משנה אם כוחו ויכולתו של אדם כזה מאפשרים לו להיות בעל

הון או פוליטיקאי, חייל או נואם, עיתונאי או מנהיג עממי; אם אדם פועל למען הרע, כי אז ככל שהוא מצליח יותר, כך הוא ראוי לסלידה ולגינוי נמרצים יותר מצד כל אדם הגון שעניו בראשו. מי ששופט אדם רק לפי מידת הצלחתו עושה עוול נורא; וציבור השופט כך אנשים דרך שגרה, ונוהג למחול על רשעות בזכות הצלחתה, אינו מבין כי בסופו של דבר מוסדות חופשיים מבוססים על אופיים של האזרחים, וכי התפעלות כזו מן הרוע מעידה עליהם שאינם ראויים לחירות.

המידות הטובות הפשוטות של משק הבית, המידות הטובות השגרתיות והיומיומיות העושות אישה לרעהי טובה ולאם טובה, העושות גבר לעובד חרוץ, לבעל ולאב טוב, לחייל טוב בשעת צורך, הן תשתית האופי. אבל מובן שדרושות מידות רבות נוספות כדי שמדינה תהיה לא רק חופשייה אלא גם גדולה. אין די בכך שאדם יהיה אזרח טוב בגבולות הבית פנימה. יש לו חובות למדינה – חובות שלא קל לקיימן בתנאים של ממשל חופשי וציוויליזציה תעשייתית מורכבת. האזרח הפשוט, ומעל הכל מנהיגם של האזרחים הפשוטים, חייב לזכור כי עליו להימנע מדוגמטיות בחיים הפוליטיים. הפילוסוף הספון בחדרו, המשכיל הטהור והתרבותי המלמד ממרומי ספרייתו מהם היחסים האידיאליים בין ממשל לאזרחיו, אינו מביא כל תועלת לעבודת הממשל בפועל. ואילו מנהיג האספסוף, הפנאט המגמתי והפוליטיקאי הצבוע, המבטיח דברים שאין ביכולתו לבצע רק כדי לצבור תמיכה וכוח – כל אלה אינם סתם חסרי תועלת; הם מזיקים ממש.

האזרח חייב להחזיק באידיאלים נעלים, ועם זאת עליו להיות מסוגל להשיגם באופן מעשי. שום טובה מתמשכת אינה צומחת משאיפות המתעלות למדרגה כה מרוממת עד שהן נעשות פנטסטיות ובלתי אפשריות, ולמעשה גם בלתי רצויות להגשמה. בעל החזון הבלתי מעשי הוא לעתים נדירות בלבד מדריכו ומבשרו של המתקן האמיתי. לעתים תכופות הרבה יותר הוא יריבו המר; אויבו של מי שעל אף מעידות וכישלונות מצליח בכל זאת, בדרך מעשית כלשהי, לממש את תקוותיהם ואת רצונותיהם של אלה השואפים לטוב יותר. אבוי לאידיאליסט הריק, המרבה דברי להג, אשר במקום לסלול את דרכו של איש המעשה פונה נגדו ומכשיל את מאמציו. יתר על כן, המטיף לאידיאלים חייב לזכור כמה עלוב היא החותם שיותר, כמה גדול הנזק שיחולל, אם לא יחתור בעצמו, בחייו שלו, לממש במידה כלשהי את הרעיונות שלהגשמתם הוא

קורא. ראוי שיזכור גם שערכו של האידיאל חייב להיקבע במידה רבה בהתאם לאפשרות מימושו בפועל. יש לדחות את האיש ה"מעשי" לכאורה, שמעשיותו באה לידי ביטוי בספקנות גסה כלפי כל מוסריות והגינות, בזלזול בסטנדרטים גבוהים של מחיה והתנהגות. ברייה כזו היא אויבתה המרה ביותר של המדינה. אבל רצוי עוד פחות ממנה כאזרח הוא יריבה להלכה ועמיתה למעשה – בעל החזון הפנטסטי, המציב תמיד את הטוב יותר הבלתי אפשרי כנגד הטוב האפשרי.

באותה מידה איננו יכולים להרשות לעצמנו ללכת בעקבות חסידי האינדיבידואליזם הדוגמטי או לנהות אחר תומכי הסוציאליזם הקיצוני. את היזמה הפרטית יש להמריץ ולא לדכא. ועם זאת, יש לזכור שכלל שהחברה מתפתחת ונעשית מורכבת יותר, אנו מוצאים שוב ושוב שדברים שבעבר מוטב היה להותירם בידי היזמה הפרטית עשויים, בנסיבות המשתנות, להתבצע טוב יותר במאמץ משותף. אי־אפשר וגם לא רצוי לשרטט קו תיאורטי בלי־עבור המפריד תמיד בין שני סוגי המקרים. כל מי שלא קולל בגאוותו של הפילוסוף הספון בחדרו יבחין בכך, אם רק יטרח לחשוב על כמה מן התופעות השכיחות ביותר. לדוגמה, כל עוד חיו בני אדם בחוות מבודדות או בכפרים קטנים, אפשר היה להשאיר את ניקוז השפכים ואת אספקת המים לטיפולו של כל משק בית; אבל מרגע שהיקף האוכלוסייה גדל באופן כה משמעותי, נוצרו בעיות חדשות שנבדלו מן הבעיות הישנות לא רק במידה אלא גם בסוג; בתנאים אלה, מן ההכרח היה לבחון שאלות של ניקוז שפכים ואספקת מים מנקודת מבט משותפת. אי־אפשר להכריע מתי מגיע שלב כזה באמצעות קביעות דוגמטיות מופשטות; יש לבדוק כל עניין לגופו בהתבסס על הניסיון המעשי.

חלק גדול מן הדיון בסוציאליזם ובאינדיבידואליזם הוא עקר בתכלית, מאחר שאי־אפשר להסכים על הטרימינולוגיה. לא טוב להשתעבד לשמות. אני עצמי אינדיבידואליסט מושבע בכל הנוגע להליכותי האישיות, למורשת שעליה גדלתי ולאמונתי; אבל דרוש רק שכל ישר כדי להכיר בכך שישנם דברים מסוימים שיש בכוחם של המדינה, הקהילה והאזרחים הפועלים יחדיו לעשותם טוב יותר מאשר היחיד. בשלב מוקדם מאוד בהתפתחותה של ציוויליזציה, בא האינדיבידואליזם לידי ביטוי בניצול לרעה של כוח גופני; כיום אנו צריכים, בתורנו, לשאוף לכבול או לעקור מן היסוד את אותו אינדיבידואליזם המתגלם בתאוות בצע ובתחבולות זדוניות, אינדיבידואליזם המנצל בערמומיות את החלש במקום לשלוט בו באכזריות כפי שנהג בעבר. עלינו לפעול ללא לאות למען צדק ושוויון הזדמנויות, להפוך בהדרגה את מפעילי הכלים לבעליהם,

להביא לכך שהנטל יתחלק באופן שוויוני יותר. אמנם, אימוצה של שיטה סוציאליסטית נוקשה וקיצונית ימיט לא רק שיתוק, כי אם חורבן מוחלט, על כל אומה וחברה; היא תייצר עוול וזוועה כבירים יותר, אי־מוסריות נתעבת יותר, מכל מערכת קיימת. אבל אין פירוש הדבר שאיננו רשאים לאמץ ולהפיק תועלת גדולה מעקרונות מסוימים שבהם מאמינים אנשים שבמקרה מכנים עצמם סוציאליסטים; אם נפחד לעשות זאת, רק נפגין חולשה.

כשם שאסור לנו לשקר, כך גם אל לנו ליטול חלק בהוצאתו של שקר אל הפועל. אל לנו לומר שבני האדם שווים כשאינם שווים, או לצאת מנקודת הנחה ששורר שוויון במקום שבו אינו קיים; תחת זאת עלינו לשאוף לקדם שוויון מדוד, לפחות במידה שתמנע אי־שוויון שמקורו בכוח או בהונאה. אברהם לינקולן – איש העם, שעבד והתאמץ והתייסר כל חייו עבור האנשים הפשוטים ובסופו של דבר מת למענם, שביקש תמיד לייצגם ולעולם לא היה מכזב להם או בשמם – דיבר על עקרון השוויון בדרכו הקבועה, בשילוב של אידיאליזם ושכל ישר בריא. וכך אמר:

אני סבור שכותבי הכרזת העצמאות התכוונו לכלול בה את כל בני האדם, אבל לא היה בדעתם להכריז שכל בני האדם שווים מכל בחינה. לא היה בדעתם לומר שכל בני האדם שווים בצבעם, בגודלם, בשכלם, בהתפתחותם המוסרית או במעמדם החברתי. הם הגדירו באופן מדויק למדי מאילו בחינות, לדעתם, נברא האדם שווה: בזכויותיו הבלתי מעורערות, ובהן החיים, החירות והחתייה לאושר. זאת אמרו, ולכך התכוונו. הם לא התכוונו לטעון, בסתירה מובהקת לאמת, שכולם נהנים בפועל מן השוויון הזה, או שבדעתם להעניק אותו לאלתר. הם התכוונו להציב עיקרון אידיאלי לחברה החופשית שיהא מוכר ומקובל על הכל – עיקרון שתמיד ישאפו אליו ויעבדו למענו. ואף שלעולם לא יושג האידיאל הזה באופן מושלם, יש לחתור תמיד להתקרב אליו, להרחיב את תחולתו ולהעמיק את השפעתו, ובכך להוסיף לאושרם ולערכם של חיי כל בני האדם, בכל מקום.

אל לנו להיענות לאלה הקוראים לנו לחדול מן המאמץ לבטל כל אי־שוויון שפירושו עוול – אי־שוויון בזכויות, בהזדמנויות, בזכויות יתר. הכבוד מחייב אותנו לחתור ולקרב עוד ועוד את היום האידיאלי שבו לכל אדם תהיה הזדמנות שווה להראות מאיזה חומר קורץ. במידת האפשר צריך להקפיד על שוויון הזדמנויות במתן שירותים; אבל כל עוד שורר אי־שוויון בתחום זה, מן הראוי שישרור גם אי־שוויון בתגמולים. אנו עשויים להשתתף בצערם של המצביא,

הצייר, האמן וכל עובד בכל מקצוע אחר, שעמלם אינו צולח בידם עקב חוסר מזל ושלא באשמתם. אבל לתגמול ראוי רק אדם העושה את מלאכתו היטב; כל דרך פעולה אחרת תיצור סוג חדש של פריבילגיה, זכות יתר של איוולת וחולשה; וזכויות יתר כאלה הן עוול, תהא צורתו אשר תהא.

אם נטען שהבזבזן, העצלן, הרשע וחסר היכולת צריכים לזכות באותו התגמול הניתן לישירים, למוכשרים ולמרחיקי הראות, נעשה שקר בנפשנו. הבה ננסה להביא את כולם אל רף שווה וגבוה, אך נישמר מן הרעה של שוויון המבוסס על המכנה המשותף הנמוך ביותר. אם אדם נופל, ראוי לעזור לו לקום ולעמוד על רגליו. כל אחד ואחד מאתנו נזקק מדי פעם לסייע. אבל אם אדם נשכב על הארץ, בזבז זמן הוא לנסות לסחוב אותו; ובאופן כללי, החברה תינזק מאוד אם אנשיה ידעו שיזכו לתגמול שווה בין שישתמטו מעבודה ובין שיעשו אותה.

הבה נביא אפוא בחשבון את עובדות החיים לאשורן, ולא נלך שולל אחר הצעות הקוראות לקירובו של הקץ או להשבת עטרה ליושנה, עד שנעמידן למבחן מעשי. עם זאת, טיפשי לדחות הצעה רק כי הועלתה בידי בעלי חזון. אם מוצעת תכנית כלשהי, יש לבחון אותה כפי ערכה ולהתעלם מנוסחאות. אין זה משנה כלל מי הציע אותה או מדוע; אם היא נראית טובה, נסו אותה. אם מתברר שהיא אמנם טובה, קבלו אותה; אחרת – דחו אותה. ישנם הרבה מאוד אנשים המכנים עצמם סוציאליסטים שאפשר בהחלט לשתף עמם פעולה עד נקודה מסוימת. אם המהלך הבא הוא מהלך שבו מעוניינים גם אנו גם הם, כי אז יש כמובן לבצעו, בלי שום קשר לכך שעמדותינו בנוגע למהלך העשירי עשויות להיות שונות בתכלית. ואולם, יש לזכור שגם אם ראוי היה לנקוט מהלך אחד, אין פירוש הדבר כלל ועיקר שיהא זה רצוי לנקוט את משנהו. טיפשי לסרב לקדמה רק משום שהתובעים אותה מבקשים להמשיך בנקודות מסוימות עד קיצוניות אבסורדית; ובה במידה טיפשי להמשיך עד אותם קצוות אבסורדיים רק משום שצעדים מסוימים שנתמכו בידי הקיצוניים הללו אכן היו נבונים.

האזרח הטוב ידרוש לעצמו חירות, וכעניין של גאווה ידאג שאחרים יזכו לאותה החירות שתבע לעצמו. המבחן האמיתי ביותר לאהבת החירות הוא היחס למיעוטים. לא זו בלבד שיש להנהיג חירות מוחלטת בענייני דת ודעה, דרושה גם חירות מוחלטת לכל אדם לנהל את חייו כרצונו, ובתנאי שאין הוא פוגע בתוך כך בשכנו. רדיפה היא רעה באשר היא, בלי קשר לשאלה

מי נרדף כרגע ומי רודף. שנאה מעמדית רעה בדיוק באותו האופן, שהרי היא מחליפה את הנאמנות לאומה בנאמנות למעמד, ואת השיפוט על פי ההתנהגות בשנאה לאנשים רק משום שהם משתייכים לקטגוריה חברתית מסוימת. יש לגנות באותה מידה את היהירות המבקשת לדרוס אדם בשל עונו ואת השנאה המבקשת להרוס אדם על שום עושרו. אכזריותו המתנשאת של בעל הממון או השררה, והזדון הקנאי המופנה כנגד ההון או הכוח, אינם, ביסודו של דבר, אלא התגלמות שונות של אותה תכונה. אדם שנולד לעושר ולעוצמה, ובוחר לנצל ולהרוס את אִחיו שמזלם לא שפר עליהם כמותו, זהה בלבו לדמגוג החמדן והאלים המסית את דלי האמצעים לבזוז את בעלי הרכוש. את הרעה הגדולה ביותר למדינתו גורם אדם המבקש לחלק את בני ארצו לפי מעמד, עיסוק והון, יהא מעמדו שלו עצמו אשר יהא. שהרי אמת המידה הדמוקרטית היחידה שראוי להחילה ברפובליקה היא זו השופטת כל אדם לפי ערכו כאדם, בלי קשר להיקף נכסיו, למקצועו או למעמדו. ההיסטוריה ידעה רפובליקות רבות, בעת העתיקה ובימי הביניים. כולן קרסו, והגורם המרכזי לכך היה הפיצול בין עשירים לעניים. אין זה חשוב מי ניצח; אין זה משנה אם הרפובליקה נפלה לידי האוליגרכיה או לידי האספסוף. בשני המקרים, הקץ הגיע כאשר הנאמנות למעמד החליפה את הנאמנות לרפובליקה. חובה עלינו לזכור תמיד שקו התפר בין נכון ובין לא נכון, בין אזרחות טובה ובין אזרחות רעה, עובר בזווית ישרה – לא במקביל – לקווי התפר שבין מעמד למעמד, בין עיסוק לעיסוק. אם נשפוט אדם על פי מקומו ולא על פי התנהגותו באותו מקום – נעמוד על סף חורבן.

כדי להצליח ברפובליקה, עלינו ללמוד לשלב בין אמונה רבת-עוצמה ובין סובלנות רחבה ביחס להבדלי אמונה. אם לא נדכא את המצפון ואת התבונה, אם נותיר מקום לצמיחה בריאה, לעולם ישררו הבדלים יסודיים בין האמונות הדתיות, הפוליטיות והחברתיות שבהן מחזיקים בני האדם. שנאה מרה והרסנית המבוססת על הבדלים כאלה אינה מעידה על עומק האמונה, כי אם על קנאות, וכל קנאות באשר היא – דתית או אנטי-דתית, דמוקרטית או אנטי-דמוקרטית – אינה אלא ביטוי לדעה הקדומה ההרסנית, שהייתה מאז ומעולם גורם ראשון במעלה לנפילתן של אומות רבות מספור.

יש בנמצא טיפוס אחד של אדם, שמפניו צריכים אזרחי הרפובליקה להישמר במיוחד: האדם הקורא להם לתמוך בו בשל עוינותו לאזרחים אחרים ברפובליקה, ומבטיח להם שבדרך זו יפיקו רווח על חשבונם של אותם אזרחים אחרים. אין זה משנה אם האיש הזה פונה לאינטרסים מעמדיים, לדעות קדומות או לשנאה אנטי-דתית. יש להניח תמיד כי אדם המגייס תומכים בדרך כזו עושה

זאת למען קידום האינטרסים שלו עצמו. הדבר האחרון שצריך לעשות חבר נבון ובעל כבוד עצמי בקהילה דמוקרטית הוא לתגמל איש ציבור המבטיח לו כי ישיג עבורו דבר מה שלו אינו זכאי, או המעודד רגש איבה כלשהו שאינו הולם אזרח ברפובליקה.

אדגים זאת באנקדוטה אחת הלקוחה מניסיוני האישי. לפני אי-אלו שנים עסקתי בגידול בקר בשטחי המישור הרחבים של מערב ארצות-הברית. לא היו שם גדרות. חיות הבקר שוטטו חופשי, והבעלות על כל אחת מהן הוכרעה לפי הסימנים שהוטבעו בהן; העגלים מותגו באותו סימן כמו הפרות שאחריהן הלכו. אם בשעת כינוסן של הבהמות וסימון פסחו על אחת מהן, היא הוגדרה "בהמה ללא בעלים". על פי מנהג הארץ, משנמצאו אותן בהמות הן הוטבעו בסימן בעליו של שטח המרעה שבו שוטטו. יום אחד רכבתי בשטח עם בוקר ששכרתי זמן קצר לפני כן, ונתקלנו בבהמה ללא בעלים. לכדנו אותה והטלנו אותה על הקרקע; אז הדלקנו מדורה, הוצאנו אבזם ברזל, חיממנו אותו באש, והבוקר התכונן להטביע בה את הסימן. אמרתי לו, "זה צריך להיות סימנו של מר פלוני-אלמוני", וצינתי את שמו של האיש שבשטחו שהינו. הוא השיב: "זה בסדר, בוס; אני יודע את העבודה". רגע לאחר מכן אמרתי לו: "חכה רגע, אתה מטביע את הסימן שלי!" והוא השיב: "זה בסדר; אני תמיד מטביע את הסימן של הבוס". ענית: "אה, ככה. אז עכשיו לך מיד לחווה וקח את השכר שמגיע לך; אינני זקוק לך יותר". הוא קפץ ואמר: "למה, מה קרה? הטבעתי את הסימן שלך". ואני ענית: "כן, ידידי, ואם אתה גונב בשבילי אתה תגנוב גם ממני".

אותו עיקרון יש להחיל גם בחיים הציבוריים. אם איש ציבור מנסה להשיג את קולכם בטענה שיעשה בשם האינטרסים שלכם מעשה שאסור לעשותו, אתם יכולים להיות סמוכים ובטוחים שברגע שתזדמן לו ההזדמנות להפיק מכך תועלת, יעשה דברים אסורים גם בניגוד לאינטרסים שלכם.

עד כאן באשר לגילויי האזרחות של הפרט ביחסיו עם משפחתו, עם שכניו ועם המדינה. כעת נותר לנו לדון בחובות האזרחיות שהמדינה, קיבוץ כל הפרטים, חבה ביחס למדינות אחרות, לאומות אחרות. אומר מיד שאינני תומך בקוסמופוליטיות טיפשית. אני סבור שאדם צריך להיות פטריוט טוב לפני שיוכל להיות אזרח טוב של העולם – וכי זו גם הדרך היחידה המאפשרת לו להיות אזרח כזה. הניסיון מלמד שאנשים המצהירים בלהט כי רגשותיהם הבינלאומיים מכריעים את אלה הלאומיים – שלא אכפת להם

מארצם כיוון שהמין האנושי יקר כל כך ללבם – מתבררים הלכה למעשה כאובי האנושות. אדם הטוען כי אינו רוצה להיות אזרח של מדינה מסוימת כיוון שהוא אזרח העולם, יהיה בדרך כלל אזרח בלתי רצוי עד מאוד בכל מקום שאליו יגיע. בעתיד הרחוק עד מאוד, ייתכן שכל הצרכים המוסריים וכל הסטנדרטים המוסריים ישתנו מן היסוד; אבל כיום מוטב לנו שלא לסמוך על אדם המסוגל להביט בארצו שלו ובכל שאר הארצות באותה אדישות פושרת, כפי שמוטב שלא לסמוך על מי שיכול להביט באותו שוויון נפש גם ברעייתו ובאמו. ומכל מקום, גם אדם רב-פעלים הרוחש אהדה עמוקה לעניינים רבים ומגוונים אינו צריך לחשוש שמא לא ייוותר בו מקום לאהבת המולדת.

אין להסיק מכך, חלילה, שלא ראוי לו לאדם לבקש לעשות את הטוב מחוץ למולדתו. נהפוך הוא, כפי שאני סבור שאדם האוהב את משפחתו יהיה בדרך כלל שכן טוב יותר מאדם שאינו אוהבה, כך אני סבור גם שהחברה המועילה ביותר במשפחת העמים תהיה על פי רוב אומה פטריוטית ביותר. לא זו בלבד שאהבת המולדת אינה סותרת יחס נאות לזכויותיהן של אומות אחרות, אני סבור שהפטריוט האמיתי, המקנא לכבוד ארצו כפי שג'נטלמן מקנא לכבודו האישי, יקפיד לוודא שאומות אחרות אינן גורמות עוול – כשם שהג'נטלמן סולד באותה המידה מן הפגיעה באחרים ומן הפגיעה מידם. איני מסכים כלל ועיקר שהמוסר הפוליטי שונה מן המוסר האישי, שהבטחה במערכת בחירות שונה מהבטחה בחיים הפרטיים; איני מסכים כלל ועיקר שאיש ציבור רשאי לפעול בדרכי רמייה בכל הנוגע ליחסים עם אומות אחרות, כשם שאיני מוכן שיפעל בדרכי רמייה כאדם פרטי ביחסיו עם אזרחים אחרים; איני מסכים כלל ועיקר שאומה צריכה להתייחס אל אומות אחרות ברוח אחרת מזו שבה צריך אדם מהוגן לנהוג בזולתו.

ביישומו המעשי של עיקרון זה יש כמובן הבדל מעשי גדול בין שני המקרים: המשפט הפרטי או הלאומי שונה בתכלית מן החוק הבינלאומי. ההבדל המרכזי נעוץ בעובדה שבמקרה הראשון נתונה לנו מערכת של סנקציות, קיים כוח חיצוני הכופה על הפרטים לציית לחוק, ואילו במקרה השני – אין. אני מאמין שהחוק הבינלאומי יתחזק עוד ועוד עם חלוף הדורות, עד שכן או אחרת יעמוד לו הכוח לחייב את כיבודו. אבל בינתיים הוא מצוי בתקופת עיצוב ראשונית. לעת עתה, כל אומה נאלצת להכריע בעצמה בעניינים בעלי חשיבות עליונה ביחסיה עם שכנותיה; ובנסיבות אלה, פעולותיה אינן דומות למעשים שנוקטים אזרחים פרטיים בנוכחות כוח חיצוני חזק מהם לאין שיעור ושאליו עליהם לפנות בכל משבר משמעותי. כדי לקדם שינוי במצב עניינים זה, מחובתם של

מדינאים נבונים ומרחיקי ראות לעודד כל תנועה אשר תציע חלופה בת-קיימא לשימוש בכוח ככלי ליישוב סכסוכים בינלאומיים. חובתו של כל מדינאי ישר לנסות להנחות את אומתו כך שלא תפגע באומות אחרות. אבל בינתיים, על מנת שהעמים המתורבתים הגדולים יהיו נאמנים לעצמם ולמטרותיה של האנושות בכללה עליהם להקפיד לכל הפחות לצאת כנגד עוולות שעוללו אחרים. אלה המאמינים בדעה צלולה במוסריות נעלה מטיפים ליושר; אבל לעולם אין לבלבל בין יושר לחולשה, הן בקרב אזרחים פרטיים והן בקרב אומות. עלינו לשאוף לאידיאלים נעלים, אבל לא נעלים עד כדי כך שיעשה בלתי אפשרי להגשימם. אנו מאמינים באמת ובתמים בשלום; אבל אם השלום והצדק מתנגשים זה בזה, נבזז לאדם שלא יתייצב לצד הצדק, גם אם העולם כולו יכריז עליו מלחמה. וכעת, מארחיי, כמה מילות פרידה. אתם ואני שייכים לשתי הרפובליקות היחידות בין המעצמות הגדולות של העולם. הידידות העתיקה בין צרפת לארצות-הברית הייתה, בדרך כלל, כנה והוגנת. אסון שייפול על ראשכם יגרום לנו צער, והרבה יותר מזה. במהומה הסוערת של תולדות האנושות, מתבלטים עמים מסוימים כבעלי כוח או קסם מיוחד; עמים אלה ניחנו במתת ייחודית של יופי, תבונה או עוצמה, המקנה להם את היכולת להוביל את האנושות והופכת אותם לבני אלמוות. צרפת היא אחת האומות האלה. אם תשקע – העולם כולו ישלם את המחיר. צרפת יכולה ללמד טוב יותר מכל אומה אחרת כמה שיעורים בהצטיינות ובאבירות נדיבה. כאשר האיכרים הצרפתים שרו על המצביא הבריטי מלברוק*, הם סיפרו כיצד רוחו של הלוחם האויב הזה התעופפה מעלה מבעד לזרי הדפנה שבהם זכה. ז'אן פּרוּאסר**, שכתב במאה הארבע-עשרה על ימי הפורענות הנוראה של מלחמת מאה השנים, אמר שממלכת צרפת מעולם לא הוכתה כך שלא נותרו בה גברים שיילחמו למענה באומץ. עבר גדול היה לכם. אני מאמין שגם עתיד גדול נכון לכם. מי ייתן ותוסיפו להתהלך בגאווה כאזרחי אומה הנוטלת חלק מוביל בחינוכה של האנושות וברוממותה.

תרגום: יניב פרקש

* ג'ון צ'רצ'יל (1650–1722), הדוכס הראשון ממרלבורו, נחשב לאחד מגדולי המצביאים הבריטים, לוחם עז נפש שהטיל את חיתתו על הצרפתים. שיר עם צרפתי פופולארי מספר על "מותו", כביכול, בשדה הקרב.

** ז'אן פרואסר (1337–1405, משוער) היה אחד ההיסטוריונים החשובים של צרפת בימי הביניים.